

VOORKEUR VOOR EEN KLEINE SCHOOL

Achtentwintig kinderen telde de school in Gasteren, toen meester Maarten Visser er onderwijzer werd. Nog allemaal boerenkinderen. Dat was in 1975. Het kleine aantal kinderen op de school heeft altijd wel als een donkere wolk boven zijn hoofd gehangen. Maar het heeft zijn plezier in het lesgeven in Gasteren nooit in de weg gestaan. "Ik ben altijd fluitend naar school gegaan."

We spreken Maarten Visser in zijn ruime appartement in Assen, waar hij met Ans nu alweer negen jaar woont. Vanuit hun woning hebben ze uitzicht op de Hertenkamp. Maarten is inmiddels 88 jaar.

Zijn eerste baan als onderwijzer kreeg Maarten in Den Helder, de plaats waar hij geboren en getogen is. "Die baan kreeg ik na mijn militaire dienstplicht. Voor dienstplichtigen die de kweekschool hadden gedaan, was de dienstplicht slechts één jaar, mits je kon aantonen, dat je een baan als onderwijzer kon krijgen." En dat kon hij, in Den Helder. Hij heeft daar twee jaar les gegeven.

"De klassen waren groot, wat ik niet zo leuk vond, en we waren in Den Helder ook klein behuisd. Ik was in die tijd al met Ans getrouwd en in Den Helder kregen we ons eerste kind, Erik, en die moest bij gebrek aan ruimte bij ons slapen. We wilden in Den Helder een ruimere woning hebben, maar er werd ons gezegd dat we daar geen schijn van kans op hadden."

En dus solliciteerde Maarten naar een andere baan als onderwijzer en vond die in Beverwijk, waar hem een woning met tuin werd toegewezen. Een hele vooruitgang. Hij gaf daar les aan kinderen die niet zo makkelijk mee konden komen en meer individueel onderwijs nodig hadden. Een zogenaamde MIVO-school. Op zaterdag volgde hij in Amsterdam drie jaar lang een cursus over het les geven aan en de omgang met moeilijk lerende kinderen. Prachtig werk in Beverwijk, vond Maarten, maar hij wilde toch graag een 'eigen' school hebben. Hij wilde hoofdonderwijzer worden. Van een kleine school. En dat kon niet in Beverwijk.

Een 'eigen' school

Ik heb toen veel gesolliciteerd, zegt hij. Het werd uiteindelijk Ellecom, een dorp iets ten noordoosten van Arnhem. Hij werd daar hoofdonderwijzer naast nog twee andere leerkrachten. De school telde 50 leerlingen. "Een heel bijzondere school, met heel bijzondere kinderen. Dertig procent van de kinderen kwam van een kindertehuis, geen makkelijke kinderen, maar ik kon goed met ze omgaan." En Maarten en Ans kregen een mooi huis met een tuin. Toen door een verandering van het beleid van het kindertehuis kinderen daaruit niet meer naar de school van Maarten gingen, betekende dat het einde van de school.

Hij moest weer op zoek naar een andere school. Maar wel weer naar een kleine school. 'Jij bent niet geschikt voor een grote school', had een onderwijs-inspecteur een keer tegen hem gezegd. En dat had hij in z'n oren geknoopt. En die volgende kleine school stond in Gasteren. Op een camping op Texel las hij in een vacatureblad voor onderwijzend personeel de advertentie voor een hoofdonderwijzer in Gasteren. Dat leek hem wel wat. Gasteren lag in een gebied met heide en bos en niet ver van Assen. Op Texel schreef hij zijn sollicitatiebrief. Maar hij was niet de enige die naar de baan in Gasteren solliciteerde. Er waren 50 sollicitanten. "Op de dag van de

sollicitatie werd ik nog door de gemeente Anloo gebeld om maar niet te komen, omdat er zoveel sollicitanten waren. Maar ik ging natuurlijk wel. Later bleek dat de gemeente vond dat ze mij – vanwege de afstand tussen Ellecom en Gasteren – te veel reiskosten moest betalen.”

Van alle sollicitanten vonden ze Maarten uiteindelijk de meest geschikte. Mede op aanbeveling van meester Molema – hun vaders waren beiden beroepsmilitairen geweest. “Maar het klikte ook tussen ons. Beiden vonden we muziek en toneel belangrijk.” De school in Gasteren was geen gemakkelijke school, werd gezegd. “Maar ik kon aantonen dat ik veel ervaring had met niet zo makkelijke leerlingen.” Maar alleen als onderwijzer ben je er nog niet in Gasteren, zei Molema. “Je bent ook secretaris van de Vereniging Dorpsbelangen en de regisseur van de plaatselijke toneelvereniging.”

Minder dominant

Met 28 leerlingen in 1975 was de school in Gasteren een éénmannschool. “Maar omdat veel ouders in Gasteren weinig opleiding hadden genoten, konden wij er – als gevolg van een regeling van de regering - een leerkracht bij krijgen.” Naast de school stond de meesterswoning. Van het uitzicht van deze woning op de paasbult schrokken ze wel even. “Dat was gewoon een vuilnisbelt.”

Figuur 1: school met schoolplein

Van de dominante positie van meester Molema in de school en in de dorpsgemeenschap, waar hij ook secretaris van de boermarkte was, was Maarten Visser aanvankelijk onwetend. “Maar ik kwam daar al vrij snel achter. Op de eerste vergadering

met de ouders in de gymnastiekzaal zeiden ze ‘nou meester, zegt u het maar’. Maar ik wilde juist naar de ouders luisteren om te horen wat ze wilden en hoe. En ik zat daar in een trui, terwijl de heren in pak waren en de dames netjes gekleed.”

Meester Visser was anders dan meester Molema. Minder formeel, minder dominant en, zegt hij, met aandacht voor elk kind. “Molema had zo zijn voorkeuren en als je als leerling daarbuiten viel dan had je het niet zo makkelijk op school. Ik wilde dat anders.”

Maarten voelde zich welkom in Gasteren, zegt hij. En hij haalt een anekdote op. “Ons eerste Oud en Nieuw bleven wij thuis. Het was toen heel slecht weer. Eenmaal op bed hoorden we gerommel rond het huis. Wij uit bed en zagen allerlei rommel in de tuin liggen. Het leek wel mest. Maar het was geen mest. Het was stro dat door de

harde wind die nacht van de heg voor ons huis was afgewaaid. Met dat stro was daar het woord WELKOM neergelegd”.

Het turven van zwangeren

Het kleine aantal leerlingen op de school in Gasteren is voor Maarten altijd een bron van zorg geweest. Hij turfde nauwkeurig het aantal zwangere vrouwen in het dorp. Telde hij veel zwangeren dan gaf hem dat weer hoop op het voortbestaan van de school.

Vòòr 1976 gingen de kleuters uit de kleine dorpen in de gemeente Anloo naar de kleuterschool in Annen. De school in Gasteren was toen een kleine tweemansschool: juf de Jager en meester Molema. Vanaf 1976 waren er te weinig leerlingen en werd de school een éénmansschool. “Gelukkig maar voor een half jaar, want met een leerling erbij kregen we er ook weer een juf bij. Dat halve jaar hebben we kunnen overbruggen met de hulp van een groepje vrijwilligers ondersteund door mijn vrouw, juf Ans, die zelf onderwijzeres was geweest. We kregen vervolgens juf Anneke Klep, afkomstig van de opgeheven lagere school in Eexterzandvoort.”

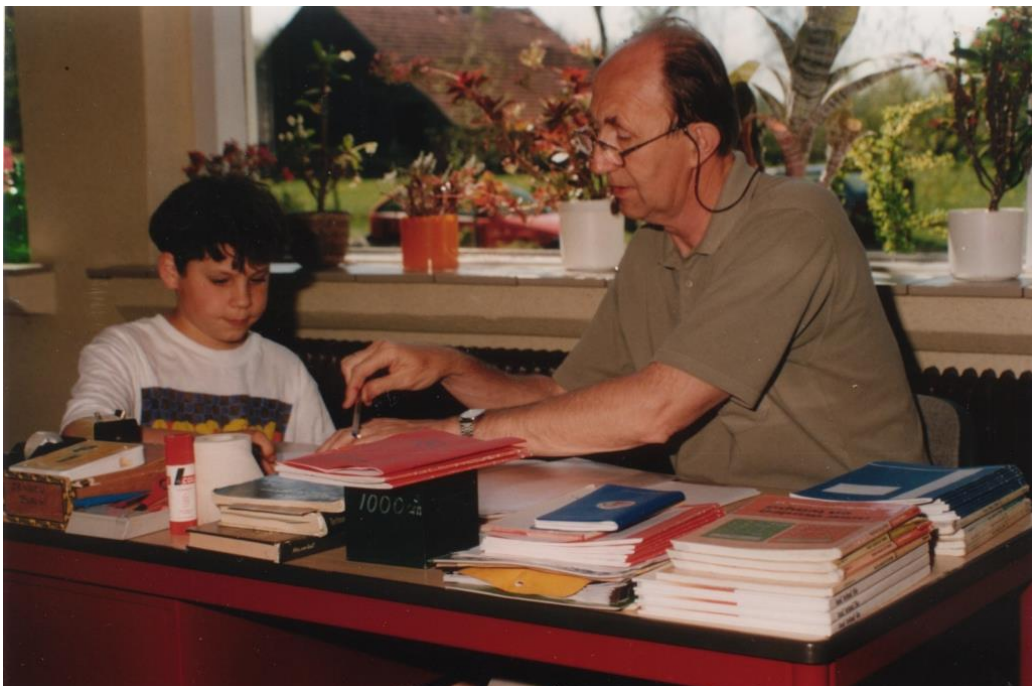
Figuur 2: school bestaat 50 jaar

In die tijd werd door de regering ook bedreigd, dat de lagere school met de kleuterschool zou opgaan in de basisschool. Maar Gasteren had geen kleuterschool, daarvoor waren er te weinig kleuters. “Zonder kleuterschool moesten we de deuren sluiten. We hebben toen in 1981 samenwerking met andere lagere scholen in de buurt gezocht – die van Anderen, Anloo en Schipborg, die in hetzelfde schuitje van te weinig kleuters zaten. Dit samenwerkingsverband kreeg de naam Proza, een afkorting van Project Zanddorpen. We zouden met de vier dorpen één kleuterschool opzetten. Op die manier hoopten we de sluiting van de scholen in de dorpen te voorkómen. En dat lukte. De kleuterschool kwam in Anloo en er kon een kleuterleidster, uit Eext, worden aangesteld. De ouders waren enthousiast en we kregen subsidie van de provincie.”

Jaren ging dat prima, tot van hogerhand deze gang van zaken niet meer was toegestaan. Alle kleuters moesten weer naar hun eigen dorpsschool. “We kregen dat bericht van de gemeente Anloo. Bij navraag bleek dat de gemeente niets voor Proza had gedaan.” Toen dat duidelijk werd, schreef Maarten uit naam van Proza een brief naar burgemeester en wethouders waarin hij aangaf wat Proza zoal had gedaan om sluiting van lagere scholen te voorkomen. “Als reactie op onze brief zou de gemeente ons ook een brief schrijven, maar die kwam niet. Wij hebben toen een brief naar de ouders geschreven over wat wij hadden gedaan om schoolsluiting te voorkomen.” Die brief werd ons door het college van B&W kwalijk genomen, zegt Maarten. “Volgens hen hadden we de ouders verkeerd voorgelicht. Ze dreigden ons zelfs met een straf voor ongewenst gedrag.”

Maar zover kwam het niet. Met steun van de vakbond voor onderwijzend personeel kwam er toch een gesprek tussen het bestuur van Proza en burgemeester en wethouders. “Onze brief moest van tafel, onze ‘straf’ werd kwijtgescholden.” Maar door hun lakse beleid had de gemeente de plannen van Proza waar alle betrokkenen het mee eens waren, laten versloffen. Visser kan er niet meer boos over worden, maar was het in die tijd dat het speelde, wel.

In 1985 moesten de kleuters uit Gasteren naar het gebouw aan de Oudemolenseweg, waar voor hen ruimte was gemaakt in het Mulderskamertje. Deze ruimte was vernoemd naar de heer Mulder, boekhouder van de Rabobank die daar jarenlang één middag in de week voor de bank zitting hield. In de nieuwe opzet van de basisschool waren er niet meer zes *klassen*, maar acht *groepen*. Met de kleuters kregen we er ook een echte kleuterleidster bij: juf Fenna Bakker. Zij is tot de opheffing van de school aan de school verbonden geweest.”

Figuur 3: Maarten Visser geeft aanwijzingen aan Michael Boot

Spookverhalen

Heeft hij nog iets nieuws op school ingevoerd? Maarten moet even nadenken. “Spelling, een nieuwe, eigen methode om de spelling bij te brengen. Ik had die

methode ontwikkeld tijdens mijn studie in Amsterdam.” Behalve nog wat andere, kleine veranderingen kregen de schoolreisjes een andere invulling. “Bij Molema lag een schoolreisje in het verlengde van wat kinderen op school deden. In de bus werd de meegenomen kaart van Nederland uitgerold. De leerlingen pakten hun potlood en schriftje en moesten dan opschrijven wat de meester vertelde. Waar ze langs kwamen, welke bijzonderheden ze hadden gezien. Toen ik pas hoofdonderwijzer was, hebben we dat één keer zo gedaan. Maar het was mijn stijl niet. Ik wilde met de kinderen kamperen, wilde leuke dingen doen, 's avonds spookverhalen vertellen. De laatste avond stond in het teken van wedstrijdjes, van kussengevechten. Op schoolreis moesten de kinderen juist het gevoel hebben weg van school te zijn, ze moesten er uit zijn.” Samen met de kinderen van de groepen 6, 7 en 8 van de school uit Nieuw-Annerveen heeft Maarten dat na die ene keer altijd zo gedaan. Ze gingen naar Ameland, naar de Veluwe, naar een plek in Zuid-Drenthe en werden meestal in een soort kampeerboerderij ondergebracht.

Figuur 4: Op schoolreisje in 1984

Maarten Visser heeft geknokt, zegt hij, voor het voortbestaan van de school. Hij heeft lezingen gegeven over het belang van een dorpsschool, als onderdeel van

een hechte dorpsgemeenschap. Maar het mocht allemaal niet baten. In 1993 had de school nog maar 19 leerlingen - van wie nog maar één boerenkind - waar het er minimaal 26 moesten zijn. De school ontkwam niet aan sluiting. “Dat was heel wat en lag in het dorp heel gevoelig. Het dorp was altijd heel betrokken bij de school geweest. Ouders begrepen het wel, grootouders hadden er veel meer moeite mee, die vonden het maar niks. Die hadden nog de oprichting van de school in 1930 meegemaakt. Maar in elke groep zaten maar een paar leerlingen, in een enkel geval zelfs maar één (‘groep Joep’), en dat is niet goed voor hun ontwikkeling. De kwaliteit van het onderwijs stond voor mij altijd voorop.”

Betrokken bij het dorp

Maarten vond het belangrijk dat het dorp, en niet alleen de ouders, nauw bij de school betrokken waren. “De leerlingen en de meester zijn immers een onderdeel van de dorpsamenleving”, aldus Maarten. “Elke maand zetten leerlingen van de groepen 7 en 8 de stoelen klaar voor de bejaardensoos. Er waren veel vergaderingen in het dorps huis, in onze gymzaal. Met Pasen haalden de kinderen rommel bij de inwoners voor het paasvuur. Sinterklaas werd op school gevierd, er

werd dan ook een revue opgevoerd, de zaal zat vol. Wie was overleden, werd in het dorpshuis verzorgd en de begrafenisstoet ging over het schoolplein richting Anloo, terwijl de leerlingen achter de ramen stonden te kijken.”

Hij kijkt - met Ans - met een heel positief gevoel terug op zijn tijd als hoofdonderwijzer in Gasteren, zegt Maarten. “Nooit problemen met de kinderen of met de ouders gehad.” Hij had meer problemen met de gemeente. Gelukkig maar voor korte tijd.

Na de sluiting van de school in 1993 had Maarten via een regeling met vervroegd pensioen kunnen gaan. “Maar ik voelde me nog te fit daarvoor.” Hij ging mee met de kinderen naar Anloo. Maar die overgang viel niet mee, zegt hij eerlijk. “Ik was daar onderwijzer, geen hoofdonderwijzer, en had het dus niet meer voor het zeggen. Dat vond ik moeilijk. Ik had ook geen eigen groep meer, werd ingezet wanneer een andere leerkracht geen les kon geven, hielp kinderen die moeilijk mee konden komen. Ik was een beetje een manusje-van-alles.” Hij is in Anloo nog vijf jaar aan de basisschool verbonden geweest. In 1997 ging hij met pensioen.

Tijdens zijn tijd als onderwijzer maar ook daarna was hij actief in het dorpsleven. Negen jaar – van 1975 tot 1985– was Maarten secretaris van de Commissie (later Vereniging) Dorpsbelangen Gasteren. Een aantal jaren gaf hij sportlessen aan oudere jongens en vrije sportbezigdheden aan voornamelijk jonge mannen. Vele jaren bekleedde hij het penningmeesterschap van de BOKD, de Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe. “Ik was geïnteresseerd in de geschiedenis van Gasteren en zijn omgeving.”

Figuur 5: toneeluitvoering (1987) - geheel links (staand): Maarten Visser

Negentien jaar is Maarten regisseur van toneelvereniging ‘Amicitia’ geweest. Met Steven Stermerding en veel andere vrijwilligers heeft hij zich ingezet voor een veilige ‘oversteek’ van padden over de Oudemolensweg. Midden jaren 90 werden daar 7 paddentunnels aangelegd. Maarten was één van de initiatiefnemers om een boek over Gasteren samen te stellen. Vanaf 1992 heeft hij daarvoor met anderen vele uren in het Drents Archief doorgebracht.

*Figuur 6: koffiepauze tijdens
schoonmaken van paddenschermen
(2020)*

Naar Assen

Hun tijd in Gasteren waar ze bijna 40 jaar hebben gewoond, ligt nu achter hen. Op die tijd kijken Maarten en Ans met heel veel plezier terug. Zeker, hun plezier heeft even een knauw gekregen door de onenigheid over de bouw van paardenstallen tegenover hen, wat een slepende zaak werd van meer dan een jaar en in het dorp voor verdeeldheid zorgde. “Dat was wel de reden om met de naspeuringen voor het boek ‘Gasteren’ te stoppen. Ik hield toen ook op met het regisseren van het toneel.” Maar het was een dip in een verder heerlijk leven in

Gasteren,” zeggen ze er nu over.

In 2014 zijn ze uit Gasteren naar Assen vertrokken. Naar een mooi appartement. Maarten werkt van april tot oktober nog wekelijks met een groep ouderen in de groenvoorziening van de oudste begraafplaats van Assen, de Noorderbegraafplaats. Iets achter hun appartement staat een basisschool. “We genieten nog elke dag van de kinderen van de Emmaschool die bij het naar school gaan of bij het uitgaan van de school langs ons appartement komen.” Dat roept wel enige heimwee op naar hun leven in Gasteren.

Roelof Bonder
Piet Jansen
Henk Hellema